

KYSTENS TRAGEDIER – 9:

D/S „HERA'S FORLIS VED HAVØYGAVLEN

Av Idar Kristiansen
Tegninger av Per Frenger

Den klarer vi ikke!
Tredveiringen, annenstyrmann Einar Ramm fra Fana ved Bergen legger ikke merke til hvem som roper. Kapteinen? Losen? Rormannen? Han aner ikke. Det som i øyeblikket betyr noe er at like foran baugen av D/S «Hera» i sørgående rufefart vokser det plutselig fram en svart bergvegg, en bergvegg som står med foten i fresende skum og toppen i et rykende snøslør som synes å flagre helt til himmels.

Bare minutter før har losen ant en spøkelsesaktig skygge av berg inne i snøkovet om babord. Ordren kom øyeblikkelig:

— Hardt høyre ror!

For sent! Bergveggen rager plutselig opp bare få meter foran baugen — steil, truende.

— Full fart akterover!

Maskintelegraferen klemter hissig: Full fart akterover!

For sent, for sent!

Med omtrent fem mils fart braser «Hera» baugen inn i brotten. Et kraftig støt rister skipet fra forut til akter. Så kommer ett til, og enda ett. Passasjerer og frivakt blir lempet ut av køylene, kopper og kar hagler rundt i byssa, kortstokker og kufferter raser handfritt rundt i lugarene, isfylte fiskekasser lager tordnende skred nede i rommet.

Søvndrukne, forslåtte passasjerer våkner til forvirret liv — skiløperne på hjemvei etter kretsrenn i Gamvik, konsul Rautaheimo fra Petsamo som medbringer kone og liten datter, veiarbeideren Ivar Jernberg, Balsfjord, som har sagt farvel til jobben i Kamøyvær, handelsreisende Bruun-Hansen som ikke har noe imot å se Oslo igjen. Skrekklåtte våkner de i stummende mørke, alle med de samme spørsmål på sine bleke lepper: Hva i himmelens navn er dette? Hva er hendt? Hvilken ond skjebne er det som så brutalt har kastet oss alle ut av køylene i natt, i denne marsnatten da vi til tross for styrtsjøer og stormvær skulle ha sovet oss trygt fram til Hammerfest, i tillit til at gamle «Hera» og kaptein Loose også denne gang ville gå seierrike ut av basketaket med nordvesten?

Slik spør de mens de kravler seg på føttene, famler langs kjølige skott og tumler ut på dekk, ut i frysende snøfokk og salt sjørøkk, bare iført undertøy. Herre min Gud, hva er det egentlig som er hendt?

Mellom brottsjøene som slår tordnende ned over det døpte skipet får

de svar. Bergenskes hurtigruteskip «Hera» på 1080 brutto registertonn har natt til den 18. mars 1931 rent rakt opp i bergene ved Havøygavlen, Vest-Finnmark.

Hvordan kunne det skje?

Kaptein Aslak Elias Loose, 44 år, forteller:

— Det blåste sydvestlig bris da vi om kvelden klokken 21 forlot Honningsvåg for sørgående. Vi gikk da for full fart. På grunn av snøtykke ble det slått halv fart klokken 23.15. To timer senere, klokken 1.15, skimtet vi en skrånning som vi antok måtte være Havøygavlen.

Klokken 1.42 så vi land forut. Skipet støtte på med ca. halv fart.

Los Eldor Johansen forteller:

— Vi gikk på en kurs som vi mente skulle føre fri av Havøygavlen. Vi kunne se skygger av land om babord, og skimtet senere en mørk fortoning med skarpe konturer som vi tok for å være landet mot Havøygavlen. Klokken 1.16 så vi land en strek forut. Vi hadde da gått i 59 minutter fra Måsøy lykt. Farten var ca. 8 mil. Like etterpå kom det noen kraftige vindkast, og det tyknet til om styrbord. Vi skiftet kurs en halv strek nordlig for å holde kurslinjen. Fra klokken 1.21 styrte vi vest nord halv nord, og vi gikk på dette tidspunkt med full fart. Vinden var rett imot. Hele tiden gav vi de reglementerte fløytesignaler. Det var slått klart i maskinen. Etter klokken 1.26 gikk vi i to minutter med sakte fart, deretter ble farten satt opp. Klokken 1.29 er kaptein og los enige om at skipet er klar av Gavlen, som jo må rundes. Vi skiftet så kurs fra sørvest til vest. Jeg skulle anta at vi hadde holdt denne kursen i omtrent tre minutter da vi oppdaget land forut. Utkikken, som vi tidligere hadde «stand by» på baugen, var på grunn av det voldsomme været med snøfokk og brottsjøer blitt tvunget til å ta oppstilling bak broen. Da land var oppdaget ble det gitt hardt høyre ror, og da grunnstøting syntes uunnagelig full fart akterover. Et knapt minutt senere var grunnstøtingen et faktum.

Årsaken må etter min mening tilskrives det voldsomme været. Vi regnet med motgående strøm, og tok hensyn til avdrift. Men stormen må ha forøket strømsettingen betraktelig, slik at våre beregninger ikke holdt. Sikten var tidvis meget dårlig.

Dramatiske detaljer av søy-katastrofen

Enstyrmannen måtte hoppe 3 ganger, før han fikk festet redningslinen

Hammerfest-ene måtte svømme meter gjennom snøen

Der sjellmarsjen gikk skibbrudne feil, fordi vinden snudde sig.

Hammerfest, 19. mars.
«Kong Gudrod» kom idag litt over kl. 5 til Hammerfest. Med skibet fulgte 6 av passagerene på «Hera», skiløpere fra Hammerfest, som hadde deltatt i et ski-

Overst den omkomne Oslo-mann, rehavende Bruun-Hansen, nervøs, fikk et samtlige kom

Det er 69 mennesker om bord i «Hera» da skipet støter på. 68 av dem vet i løpet av få minutter at det står om livet. Den 69de, konsul Rautaheimos datter er bare vel tre år, og vet bare at det er mørkt og kaldt, men at far og mor er hos henne.

Hele fjell av iskald vintersjø reiser seg ute i mørket, og velter ubarmhertig ned over skipet.

Panikk? Nei, her fins ingen panikk. Dette er mennesker som kjenner ishavs-kystens villskap, de er dus med den.

— Gjør klar babords båter!

Kaptein Loose henvender seg til annenstyrmannen, som ikke nøler. Sekundene kan vise seg å bli kostbare. Styrmannen styrter ut, roper til andre av mannskapet, og i løpet av et par minutter er båtene klargjort. I mens hugger skipet voldsomt mot berg og svære steinblokker. Havet koker, fräser, freser. Kjempetunger av kald sjø slikker

grådig inn over rekka — havet er blitt til et levende uhyre som ikke vil annet enn å rive dem til seg, sluke dem, drepe dem. Styrmann Ramm har gjort klar babords båter, men hvorfor? I slikt helvetesvær er det umulig å få en båt hel på vannet, langt mindre redde noen i land på den måten!

Båtene er gjort klar. Noen av passasjerene er fortsatt under dekk, for å kaste på seg noen flere klesplagg. Da kommer en ny ordre, denne gang gjennom losen:

— La ankrene gå!

Ankrene raser ut. Lås blir satt. Skipet hugger en anelse mindre — men bare en anelse. Hvor lenge vil det gå før det er fullstendig smadret?

De fleste passasjerene er på dekk igjen. Kapteinen beordrer firing av akre livbåt. En brottsjø legger skipet kraftig over, livbåten svinger flere meter ut fra skipsiden. Så trekker drag-suguet seg tilbake, og skipet retter seg

er fra

er
n.

Hanssen, søderot det sløts bilfode av «Hera»

om synet meget beroligende svar
lerrefter op, og en
et 1. ned 2. 2. 2. 2.

med et mindre livbelte rundt
stet. Brovold kom velberget
men fikk sig en kraftig duk
og var gjennom
av passager

opp med et rykk. Krasj, krasj! Livbåten slår vilt inn mot skroget. I neste sekund hagler flisene ned i den opprørte sjøen. Der røk den sjansen!

Natt til den 18. mars 1931, ved Havøygvæn, Vest-Finnmark, 69 mennesker venter på døden, som griner grådig rundt dem på alle kanter. Er du redd for døden, Borghild Kristiansen fra Trondheim, du som for få måneder siden mistet din mann? Eller du, gamle Anna Hansen, som har seilt med hurtigruten i mange år og senest i går gledet deg over at dette er din siste seilas? Eller du, Gerda Hansen, som din tidligere forlovede Johan for kort tid siden så iherdig prøvde å drepe i Honningsvåg, ved hjelp av revolver?

Annenstyrmann Einar Ramm har ikke tid til å tenke på døden. Han lever ennå, og det er den levendes plikt å handle når døden truer!

men i neste nå blir han løftet av en brottsjø, løftet og slengt innover.

Annenstyrmannen handler. Han styrter forut, og hauer et par ordrer gjennom snøfokk og sjødrefs:

— Du, skaff en leder! Kvikt! Og du, finn tak i en sol! Gi meg en kaste-line!

De kommer med leder, med kaste-line. Hva tenker han på, annenstyrmannen? Han er da vel ikke så gal at han vil prøve å svømme i land?

Han er så gal. Noen annen sjanse finnes ikke!

En brukbar sol er ikke å oppdrive. I stedet blir en liten stikklampe koblet til kontakt. Nå, den får klare seg!

— Fest lederen over rekka! roper Ramm. Det blir gjort. Losen kommer til, han binder kastelinen rundt livet på styrmannen. Jo, Ramm er gal, fullstendig gal! Han kommer til å bli smadret som et eggskall mot steinene, han kommer til å bli kjøttfarse i løpet av null komma null! Men galningen er de øvrige eneste håp. Deres eneste!

Ramm klatrer over rekka, ned lederen. Sjøen griper ham rundt føttene, vil slenge ham mot bergveggen.

— Kom tilbake! roper førstestyrmannen. Og Ramm når såvidt å kaste seg inn over rekka før en kjempesjø skjuler skipet i hvirvlende vannmasser.

Han gjør et nytt forsøk. På ny blir han ropt tilbake, på ny redder han livet. Men han er nødt til å prøve en gang til! Det må lykkes!

Da lederen svinger ut fra skipssiden, hopper Ramm. Bare et par meter fra føttene hans er en stor stein — kunne han bare lande på den!

Han rekker den ikke. Dragsuget trekker ham utover, bort fra steinen. Men i neste nå blir han løftet av en brottsjø, løftet og slengt innover. Halvkvalt havner han tvers over steinblokken, gulpene, gispene, forslått. Så kommer en ny sjø. Den feier ham med seg, løfter ham ned og fører ham innover, dit han så gjerne vil. Da sjøen trekker seg tilbake, kjenner han fast grunn under føttene. Snublende vakler han i land.

Da han får pusten tilbake, vinker han utover. En manillatrosse er blitt festet til enden av kastelinen, han haler trossen til seg, og fester den rundt en solid stein. Han har gjort den viktigste del av jobben sin, tredveåringen — han har etablert forbiadelse med land!

En matros tar sjansen og entrer tvees over skumskavlene etter trossen. Fem-seks andre følger ham. Men alle kan ikke redde seg på den måten. Anna Hansen kan ikke redde seg på den måten, heller ikke konsul Rautaheimos jentunge!

Neivel. Så får man finne på noe, noe som kanskje kan redde også dem!

Tredjestyrmannen har festet en livbøye til manillatrossen, slik at bøyen etter en stopp kan gli på den. Bøyen kan benyttes som redningsstol.

— Stikk føttene gjennom bøyen, og grip fatt i stroppen over den! Grip — og slipp for guds skyld ikke, selv om dere holder på å drukne!

De holder på å drukne under ilandfarten, alle unntatt én. Alle unntatt én blir begravd i sjømasser mellom skutesiden og berget. Alle unntatt én holder på å drukne. Seks gjør det.

Seks drukner. Handelsreisende Bruun-Hansen har sett Oslo for siste gang. I likhet med kokken Max Jensen fra Bergen, lugarpiken Eline Fagereng, 3dje-plass-piken Borghild Kristiansen, sterspiken Anna Hansen og lille frøken Rautaheimo ender han sitt liv i sydende skumsjø mellom saltskurte, grå steinblokker nord ved Havøygvæn.

Bruun-Hansen makter ikke å gjøre det han er blitt bedt om: Å holde seg fast selv om han synes han holder på å drukne. Derfor drukner han, av samme grunn drukner de andre.

Det er ikke til å unngå at ferden mot land, mot livet, må bli en ferd gjennom vann. Når «Hera» på grunn av sjøen blir tvunget over på siden, blir landtrossen slakk, slik at sjøene slår over

stakkaren i redningsstolen, løsner grepet om stroppen, og slenger ham eller henne inn i dødens sikre favntak.

Lille barn fra Petsamo! Du tror deg så trygg i din fars arm, selv da han seiler med deg langs en manillatrosse over glefsende bølger. Plutselig slår et berg av vann ned over dere, og din fars ene arm er ikke sterk nok til å holde deg. Da trossen strømmes seg og han dukker opp av skumhavet, er fingrene hans krampaktig knyttet om en tom barnesko...

En av pikene som drukner blir nesten reddet, til tross for at hun er falt ut av stolen. Styrmann Ramm og en annen klarer å hugge tak i henne. Men en brottsjø slenger dem begge på rygg, slik at de må slippe taket. I neste nå er piken forsvunnet.

En av dem som merkelig nok ikke druknet, er frøken Thorberg fra Hammerfest. Også hun blir slengt ut av stolen. Men hun presterer det utrolige å svømme omtrent hundre meter gjennom koket, til et sted hvor det er mulig for hennes bror å hjelpe henne i land!

Kaptein Loose føler seg hardt medtatt alt før han forlater «Hera» som den nest siste, før førstestyrmannen. Idet stolen når berget, klarer han ikke å hoppe ut av den hurtig nok, og blir fryktelig forslått i brottene. Han, som mange andre, må ha hjelp videre, oppover den stupbratte fjellsiden, bort fra de dødelige, glefsende bølgene.

Ved femtiden er alle i land. Det raser orkanaktig storm med tett snødrev og sterk frost. 63 mennesker befinner seg temmelig medtatte og gjennomvåte i drivene på en stupbratt fjellskrent, syv kilometer fra nærmeste hus.

De er ennå ikke reddet.

De kravler seg over en bergknaus, og søker ly for stormen i en fjell-

Forts. side 53

ring var det bare hyggelig å operere med, bråslipping av gasspedalen ved inngangen til en sving kunne få bakstussen til å vippe en liten tanke ut. Krengeingen virket svært sparsom. På litt dårlige veier kunne man oppleve at bakakselen hoppet litt rundt omkring.

Styringen virket lett og presis, men samtidig noe «død», den var ikke selvstrenderende nok. Man måtte styre seg både inn og ut av svingen.

Girboksen var en fryd å håndtere, synkroniseringen førsteklasses og overføringsmekanismen presis. Det eneste vi ikke helt likte, var en smule lyd fra første- og annetgir, en ting som gjorde seg ekstra bemerket fordi kuppelen ellers var svært godt isolert mot vind, motor og veistøy. Isolasjonen var faktisk en av de bedre, fullt på høyde med hva man kan oppleve i langt mer luksuriøse vogner.

Men det spørs om Vauxhalls Fireza vil oppleve den helt store salgssuksessen uten å kunne varte opp med en smule mer luksuriøse seter og atskillig flere og bedre instrumenter. Siden prisen ligger like i nærheten av hva Ford opererer med for 1,6 Capri, burde dette være en berettiget mistanke. *Ryhl.*

D/S «Hera»...

Forts. fra side 35

sprekk. Her gjør de opp et stort bål. De hakker tenner og strekker blåfrosne lemmer fram mot varmen. Mange har bare bukse og skjorte eller flortynn kjole til vern mot vinternattens frysende, ville vær. Enkelte vasser gjennom snødrivene uten strømper.

Hvor skal de få hjelp fra?

Svaret gir seg selv. Det må bli fra Havøysund. Men hvem er i stand til å hente hjelp, slik været er?

Tre skiløpere uten ski, Bjarne Olsen og Gunnar Åkerø fra Hammerfest samt Alfred Sivertsen fra Alta, tar på seg oppgaven å få varslet befolkningen i Havøysund. De forsvinner opp bergveggen, til platået i tre hundre meters høyde.

Klokken 8.15 er de fremme ved det første huset. Et kvarter senere er hele Havøysunds befolkning underveis til strandingsstedet, med ulltepper, klær, mat, kjelker og et solid tau. Det siste er ikke minst viktig. Mange av de skibrudne er altfor sterkt medtatt til at de ved egen hjelp makter å klatre opp til platået.

For de seksti som klumper seg sammen rundt bålet blir ventetiden lang. Ni av dem finner ut at de skal prøve å ta seg fram på egenhånd. Blant dem er Ivar Jernberg, veiarbeideren fra Balsfjord. Et stykke inne i fjellet faller han og brekker en fot. De andre makter ikke å frakte ham med seg, de må hente hjelp.

Men de tar feil av retningen, og bruker tre timer på marsjen i stedet for halvannen. De har fulgt løsens råd om å gå etter vinden. Den viser seg å være et upålitelig kompass. Den dreier. Til syvende og sist er det kanskje vindens skyld at Ivar Jernberg dør. Riktignok er det ennå liv i ham da hjelpen når fram med kjelken. Men før han når hus og Havøysund, er Jernberg et stivt, livløst legeme som aldri mer skal reise seg fra sitt leie.

Einar Ramm blir få dager senere i statsråd tildelt den sjeldne medaljen for edel dåd i gull. Han har virkelig fortjent den, han som så mange redningsmenn langs norskekystens grusomme hav, redningsmenn som ikke fikk den. ■

Velkommen til Dunhill's kvalitetsverden

DUNHILL *King Size*

Kr.6.30

dunhill

Importert av Fredrik Jebe & Co. A/S, Oslo

From the most distinguished tobacco house in the world

Alfred Dunhill Ltd., Duke Street St. James's, London. Also Paris and New York